

Lidande och barmhärtighet

Av Anders Arborelius o.c.d.

Lidandet är något vi aldrig kan förstå oss på eller förklara. Och det är inte heller meningen. Lidandet är något vi aldrig kan förlika oss med, och vi får heller inte förlika oss med det, särskilt inte de andras lidande, vår nästas lidande. Kärleken lider alltid av att se andra lida, ja, den väcks till liv och växer. Den som älskar gör allt för att förskona den älskade från lidandet. Han vill tusen gånger hellre lida själv. Att brottas och kämpa med lidandets skandal tillhör kärlekens väsen.

Har vi ett uns kärlek i oss, står vi inte ut med att se hur andra lider. Inför lidandets mysterium finns det bara medkänsla, medlidande – och som man så ofta säger i dag 'empati': vi lider inte bara med den andre utan i, ja, inuti honom. Hans lidande blir vårt. Lidandet skapar nästan omärkligt ett broderskap mellan människor. Murar bryts ner. I lidandet blir vi nakna och utblottade, men också befriade från fördomar och gammalt groll. Har vi ett hjärta i bröstet, är varje människas lidande – t o m vår värste oväns – ett oskyldigt lidande.

Därför är det ett sant tecken på kärlek när Petrus vill bevara Jesus från att lida: "Må Gud bevara dig, Herre. Något sådant skall aldrig hända dig" (Matt 16:22). Den som älskar måste säga som Petrus. Något så fruktansvärt som att lida får aldrig hända den älskade. En mor, en far, en vän gör allt för att bevara den älskade från lidandet. Därför är Petrus' reaktion äkta och sann, ja, ett exempel för oss alla. Ändå får han höra något av det värsta som Jesus någonsin sagt till någon. Petrus blir kallad Satan: "Håll dig på din plats, Satan. Du vill få mig på fall, för dina tankar är inte Guds utan människors." Vi kan nog inte föreställa oss vilket lidande dessa hårda ord måste ha förorsakat Petrus. Att få höra något sådant av sin Mästare, det måste göra hemskt ont.

Men sanningen gör ofta ont, och den måste få göra ont. Och här är det sanningen om Jesus som står på spel. Jesus Kristus har kommit till oss för att lida, ja, han 'måste' lida mycket, bli dödad och uppväckt på tredje dagen (jfr Matt 16:21). Det är detta vi kallar frälsning. När Gud blir människa 'måste' han ta på sig allt det vi inte kan bära – lidande, synd, ondska och död – för att befria oss från dess udd och förbannelse. Det är det vi har så svårt att förstå och smälta: att vi inte kan frälsa oss själva, att vi inte kan klara upp tillvaron med dess stora frågor och problem, att vi inte själva kan göra allt.

Det är kristendomens unika – och glada budskap: Gud själv tar på sig det outhärdliga i vårt liv för att ge oss del av sitt eget liv. Gud blir människa för att lida med oss och leda oss tvärsigenom lidande och död till evigt liv. Inkarnationen öppnar vägen till vår gudomliggörelse som kyrkofäderna säger. När Gud blir människa i Jesus Kristus 'måste' han – som det så ofta heter i evangelierna – få lida. Därför har han kommit. Han blir den lidande Tjänaren, vår frälsnings tjänare. Han, som är världsalltets upphov och Herre, intar den sista och lägsta platsen. Från krubban till korset är lidandet hans ständige följeslagare. Och efter sin uppståndelse förblir han, även i den eviga härligheten, det offrade Lammet med sina sårmärken (som det heter i Johannes Uppenbarelse).

Vi kan se på Guds människoblivande, alltså hans väg till oss, som hans längtan efter att få lida med och i oss. Innan Gud blev människa, kunde han inte lida – för att nu försöka uttrycka det ousägliga med ord. Men den som älskar vill till varje pris bli lik den älskade i allt. Därför 'måste' Gud lida när han blir människa. Därför 'måste' också Jesus avvisa Petrus när denne i all välmening vill hindra honom från att gå lidandets väg. Det var därför Jesus kom till oss. Och därför fortsätter han att komma till oss på denna väg, och vi kan också komma till honom på den vägen. Guds och människans vägar möts, ja, de sammanfaller i Jesu korsväg, eftersom han är både sann Gud och sann människa.

Det vi kallar barmhärtighet innebär att Gud i sin kärlek dras just till vårt lidande med oemotståndlig kraft. Gud har liksom ett hjärta som vänder sig i bröstet, i barmen på honom och tvingar honom att stiga ner i det vi inte kan uthärda för att befria oss från det. Jesus har inte kommit för att förklara lidandets problem för oss utan för att dela lidandets mysterium med oss. Han måste själv tömma lidandets bittra kalk: "Nu är min själ fylld av oro.

Skall jag be: Fader, rädda mig undan denna stund? Nej, det är just för denna stund jag har kommit" (Joh 12:27): Hans ord på korset uttrycker vad varje lidande människa känner och 'måste' känna: "Min Gud, min Gud, varför har du övergett mig?" (Mark 15:34). Men dessa ord, detta skri, uttalas av Guds Son själv, och bara det innebär att något ändras. Allt förändras. Gud är med oss mitt i lidandet. Det som tycks tala om hans frånvaro är i själva verket tecken på hans närvaro.

Guds människoblivande betyder att han identifierar sig med varje människa och speciellt då med det mest svaga, sargade och sårade. Där väntar han på vår kärlek. "Vi får aldrig glömma – och det är ju Evangeliets centrala budskap – att Jesus talar till oss genom varje medmänniska" (Johannes Paulus II). Guds eviga Ord talar till oss genom människors ord. Vi kan aldrig vifta bort en lidande människas vädjan som något ovidkommande. Den finns alltid där som Guds ord till oss.

Lidandet är människans och hela mänsklighetens ständiga följeslagare genom livet. Bibeln uttrycker det med två berättelser. Den första talar om lidandet i den "lilla sfären": Kain dödar Abel. Brodermordet. T o m i familjens sköte vållar man varandra ett namnlöst lidande. Denna urgamla berättelse är alltid lika aktuell. Nutida statistik visar att de flesta allvarliga våldsbrott begås av nära anhöriga. De som står varandra nära – och borde ha lättast att älska varandra – vållar varandra ofta mest lidande.

I familjen lever man ibland farligast, och allra farligast lever vi som bekant i moderlivet. Grundtryggheten är rubbad, eller rentav obefintlig, för många. Kain och Abel visar oss att nära relationer är ytterst sårbara. Bibelns andra berättelse talar om lidandet i den "större sfären": Babels torn. Folk och folkgrupper, raser och kontinenter står emot varandra i strid och splittring. Ingenting är nytt under solen. Också i vår egen tid ser vi otaliga bevis på detta globala lidande.

Men ändå finns det något nytt: den glada nyheten som aldrig blir föråldrad. Och det är att Gud inte låter detta lidande få sista ordet. Hans barmhärtighet tvingar honom att vara med i vårt mänskliga lidande, att ta del i det och ta det på sig. Har vi inte förstått det, har vi inte förstått något av kristendomen. En teolog från El Salvador, Jan Sobrino, talar om teologins uppgift att vara en "intellectus misericordiae", en förståelse av barmhärtigheten. Lidandet kan vi inte förstå, men Guds reaktion på det – barmhärtigheten – måste vi lära oss att förstå. Och att förstå Guds barmhärtighet innebär att få del av den.

Hur otroligt det än låter kan vi svaga människor älska med Guds hjärta, som vänder sig i bröstet på honom av kärlek och medkänsla med det sargade människohjärtat. Det vi kallar frälsning betyder inte bara att Gud tar på sig vårt lidande, utan att vi får hjälpa honom att bära denna outhärdliga börda, var, när och hur den än möter oss. Genom hela den kristna historien ser vi hur människor inbjuds att älska med Jesu hjärta och att gå i hans fotspår.

Gud möter den lidande människan på hennes egen steniga mark. Och hon får möta honom på hans egen mark: barmhärtighetens fruktbara mark. Lidandet blir en mötesplats mellan Gud och människa. I lidandet provas halten av vår kärlek som guldet provas i degeln, och kärleken till Gud och vår nästa är till sitt väsen en och densamma. I Jesus ser vi lidandets triumf och barmhärtighetens seger. Den lidande Tjänaren blir allas Frälsare och Herre, världsaltets Konung. Korset blir en segertron som vi ser i Johannesevangeliet.

Hans seger kan också bli vår. Det är naturligtvis bara av oförskylld nåd. Helt gratis och utan vår egen förtjänst vill han låta oss dela denna seger, men en gåva och en nåd måste också tas emot. Vi måste låta Guds barmhärtighet få sista ordet, när lidandets prövning drabbar oss. ”Salig den som håller ut när han provas, när han har bestått provet skall han få det eviga livets segerkrans som Gud lovat dem som älskar honom ” (Jak 1:12).

Lidandet är alltid en brottning och en kamp. Vi måste säga som Petrus: ”Något sådant skall aldrig hända dig. ”Men Gud svarar alltid: ”Jag måste också få lida med och i dig.” Vi kan aldrig förstå denna kamp, denna himmelsskriande smärta, som finns med från tidens början till dess slut. Men vi kan faktiskt förstå något av Guds barmhärtighet som är lidandets trogna följeslagare, för det är just vårt lidande som får Guds barmhärtighet att träda i funktion. Som kristna vågar vi tro att denna kamp slutar med seger för bägge parter: Gud blev segrare på korset, men också människan, för det var både Gud och människan som blev fastspikade där.